

Nenávist na internetu

16. října 2019

Úvodní slovo Anny Šabatové

Vážený pane předsedo Ústavního soudu,

vážený pane nejvyšší státní zástupce,

vážené dámy a vážení pánové,

jsem skutečně velmi ráda, že jsme se zde sešli v tomto zajímavém složení a budeme se celý den moci věnovat tématu nenávistných projevů na internetu. Možnost uspořádat konferenci v těchto důstojných prostorách jen podtrhuje důležitost a vážnost tématu naší debaty. Pavlu Rychetskému i Pavlu Zemanovi děkuji za to, že bez zaváhání vstoupili do tohoto projektu, ještě když měl podobu pouhého nápadu. Dnešní program je výsledkem několikátýdenní spolupráce kolegů ze všech tří institucí.

Je málo problémů dnešní doby, které by mne znepokojovaly tak jako šíření nenávisti na internetu. Ještě před deseti lety jsem měla jen velmi matné povědomí o tom, co je to Facebook a tuším, že mnozí z Vás na tom byli podobně. Svět se v tomto aspektu mění tak rychle, že klasické politické a společenské struktury jen pokulhávají za technologickým vývojem.

Je to především masovost a částečná anonymita sociálních sítí, která svádí k tomu, že jejich prostřednictvím mnozí vychrlí výroky tak odporné a nehumánní, až se tají dech. Jsem přesvědčena o tom, že kdyby to měli tito lidé říct člověku do očí, ve většině případů by jistě zaváhali. Ale právě masovost a (zdánlivá) beztrestnost činí z nenávistných projevů tak nebezpečný jev. Jev, který významně ovlivňuje klima ve společnosti, má podstatný vliv na vztah společnosti k institucím demokratického právního státu a k právům jednotlivých lidí, tedy k lidským právům. Největší obavu mám však z toho, že do tohoto klimatu, do tohoto světa vrůstají nejmladší generace, které si teprve utvářejí obraz o společenských normách. Pohybuje-li se takový mladý člověk na sociálních sítích nebo čte debaty pod některými články, může být jeho obraz o tom, co je normální, dosti pokřivený.

Abych nebyla jen pesimistická. Od roku 2016, kdy se fenoménu nenávistného diskursu s kolegy systematictěji věnujeme, se přece jen některé věci změnily k lepšímu. Mám radost z toho, že Nejvyšší státní zastupitelství považuje problém nenávistných projevů za svou prioritu. Těší mne také, že Ministerstvo vnitra ve svých pravidelných zprávách o extremismu dává větší prostor problematice předsudečné nenávisti s akcentem na to, že nenávistných projevů se zdaleka nemusejí dopouštět jen příslušníci extremistických hnutí. Obecně se také v médiích častěji setkáme se zprávami o potrestání pachatelů on-line nenávistných útoků, což má nepochybně osvětový význam. Veřejnost musí být informována o tom, že právo platí i na internetu.

Sama jsem velmi zvažovala, čím konkrétním a praktickým bych mohla přispět já jako veřejná ochránkyně práv k hlubšímu poznání tématu. S kolegy jsme se rozhodli analyzovat rozsudky soudů v trestních řízeních, v nichž se soudy zabývaly trestnými činy s nenávistnou pohnutkou spáchanými v on-line prostředí, a to v období od ledna 2016 do června 2019. S obsahem výzkumné zprávy vás podrobně seznámí moji kolegyně v posledním bloku dnešní konference. Ráda bych ale uvedla jednu věc, která mi utkvěla asi nejvíce.

Od soudů se nám podařilo získat 47 rozhodnutí dotýkajících se nenávisti projevené on-line. Nenávistného projevu se v 94 % dopustil muž, u něhož nic nenasvědčuje tomu, že by byl příslušníkem menšiny (jinými slovy jde pravděpodobně o příslušníka majority). Navíc jde v naprosté většině o člověka dosud netrestaného (jen 4 recidivující pachatelé). Skutečně nechutných útoků vůči jednotlivcům či celým zranitelným skupinám se tak dopustil „obyčejný člověk bez nějaké zvláštní charakteristiky“.

Jsem si vědoma toho, že trestní právo je jen jedním nástrojem ve vějíři potřebných kroků (i když důležitým), dalším nástrojem je jistě trestání přestupků. Cestou, kterou je určitě také potřeba zvažovat, jsou snahy o posílení odpovědnosti důležitých IT platforem. Klíčová je však osvěta v tom smyslu, že právo platí jak v reálném životě, tak i na internetu. Jsem přesvědčena, že mnozí z těch, kteří byli v posledních letech odsouzeni za nenávistné projevy on-line, si to neuvědomovali.

Ano, vidím velký prostor pro osvětu a pro zaujetí zásadního postoje lidí, kteří mají nějakou společenskou odpovědnost – ať už jde o politiky, vědce, umělce, učitele, policisty, soudce a mohla bych pokračovat...

Pro inspiraci:

Dohoda ústavních činitelů, parlamentních politických stran a občanů o společném postupu proti nárůstu extremismu a rasismu – viz prezentaci.